

Interjú Prof. Dr. Font Mártával*

Professzor Asszony, kezdésként beszélne nekünk családi háttéréről, a pécsi gyermekkoráról, ifjúságáról, a tanulmányairól?

Elég összetett családból származom, apai nagyszüleim költöztek Pécsre, erről az oldalról meghatározóak a soltvadkertei sváb gyökerek. Édesanyám pedig Fonyódról származott, de a nagyapám Erdélyből került oda. A szüleim itt Pécsen találkoztak, így én már *tüke*ként születtem.

A családi helyzetből két dolgot emelnék ki: Szigorú protestáns nevelésben részesültem, ami elsősorban a kötelességteljesítés szempontjából volt nagyon meghatározó. A szüleimet soha nem a kapott a jegyek érdekelték, ha nem ötöst kaptam, mindig azt kérdezték: mit nem csináltál meg? Arra voltak kíváncsiak, mi az, amit én mulasztottam el. Mindezekből számomra az következett, hogy mindig a maximumra törekedjek, én pedig ennek jó alanya voltam, hiszen nagyon szerettem tanulni. A másik körülmény, amelyet fontosnak tartok kiemelni, hiszen nagy hatással volt a későbbi életemre, azonban magamtól nem jutott volna eszembe,

* Az interjú 2020 decemberében készült Pécsen. Készítette Dr. Barabás Gábor egyetemi adjunktus (PTE BTK TTI Középkori és Korajújkori Történeti Tanszék).

Font Márta 1983 óta dolgozik a Pécsi Tudományegyetemen (és jogelődjein), 1990-ig adjunktusként, majd 1997-ig egyetemi docensként, 1998-ban nevezték ki egyetemi tanárrá. 1995 és 2017 között vezette a Középkori és Korajújkori Történeti Tanszékot, 2020. október 1-jén kapott *professor emerita* kinevezést. 1999 és 2005 között két cikluson keresztül a JPTE, majd PTE BTK dékánja volt, amely tevékenységéért a *decán emerita* címben részesült. 2007 és 2010 között a PTE oktatási és tudományos, illetve részben általános rektorhelyettese volt. Mindezek mellett 2001-től, megalapításától kezdve vezeti a PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola középkortörténeti programját.

Font Márta 1995 és 2015 között volt a Pécs Története Alapítvány és a Pécs-Monográfia szerkesztőbizottságának tagja. Ebben az időben foglalkozott a város "Középkori Egyetem alapítványával", a Kuratórium tagja volt a '90-es évek közepétől, 2002-től pedig elnöke. Az Alapítvány 2015. május 9-ig működött, amikor a helyreállított épületben megnyílt a ma is látható kiállítás, és okafogyottá vált a további létezés. Ebbéli tevékenységéért Font Márta Pécs városától a *Pro Civitate* díjat vehette át. Mindezek mellett a PTE BTK-tól *Pro Facultate*, valamint a magyar államtól *Magyar Köztársaság Tisztikeresztje* kitüntetésben részesült.

az, hogy édesapámnak egy követelménye volt: a latin tanulása. A testvéremnek is kellett, pedig ő matematikus lett. Tehát nem a pályaválasztást célozta ez, hanem a műveltség megszerzését.

Pécsett végeztem az összes iskolámat, tanulmányaimat a volt Egyetem utcai általános iskolában kezdtem, ahol két meghatározó tanárom is volt. Az orosz tanárnőm különösen nagy hatással volt rám, aki úgy tanított, hogy az ember észre sem vette, hogy tanul. Maga a tanárnő is fantasztikus egyéniség volt. Az osztályfőnökömtől pedig a fegyelem fontosságát tanultuk meg, a munka értékét, azt, hogy először dolgozni és teljesíteni kell, utána lehet egyebet csinálni, de munka nélkül semmi sincs.

Innen egyenes utam vezetett a Nagy Lajos Gimnázium orosz tagozatára. Ekkor nagyon nehéz volt bejutni oda, divatos és kőkemény iskola volt, felvétellel lehetett bekerülni. Itt választhattam a német és a latin nyelv között, és édesapám döntése alapján a latinra esett a választás. Németet tanultam korábban is, illetve van eszperantó nyelvvizsgám is. 1966-ban, amikor befejeztem az általános iskolát, eszperantista világtalálkozó volt Pécsett, ahol szervező is lehettem, ami nagy sikerélmény volt számomra, jó volt, hogy egy év tanulás után tudtam használni a nyelvet.

A gimnáziumban nagyon jó volt az orosz tagozat, az orosz kultúrából kezdetől fogva azt kaptam meg, ami érték, a vonzerejét láttam, az irodalmat például, így nem volt soha ellenérzésem a nyelvvel szemben. Nyelvi labor ekkor ugyan még nem volt, de a tanárunk, Bányai László, aki később a Közgazdaságtudományi Kar nyelvtanára lett, nagyon sokat foglalkozott külön az érdeklődő diákokkal. Például magnóra vettük és visszahallgattuk a beszédet, illetve egyéb kommunikációs gyakorlatokat is tartott.

Az osztályfőnököm Rajczi Péter volt, egy fantasztikusan jó magyar- és történelemtanár. Az ő neve fogalom volt Pécsett. Nála szakkörre jártunk, ahol plusz előadásokat tartott, illetve az esti tagozatos óráira is elhívott minket, hogy legyen, aki válaszol a kérdéseire. Mi voltunk tehát a kötelező válaszolók. Tanulni ezzel is nagyon sokat lehetett.

A latin–orosz–történelem hármassal nagy dilemmában voltam, mivel csak kettővel lehetett továbbtanulni. Én mindhárom tárgyból jártam tanulmányi versenyekre, bár hozzátenném, matematika versenyekre is jártam, és úgy gondolom, a matematikára a bölcsészeknek is szüksége van. Végül arra jutottam, a történelemhez hozzákapcsolódik a latin, így esett a választás a történelem–orosz szakpárra.

Vissza tudja idézni, hogy miért és mikor döntött úgy, hogy történelemmel szeretne foglalkozni? Emlékszik ennek a körülményeire?

Történelemből soha nem mentem OKTV-re, mivel oda kellett volna egy beadandó dolgozatot írni, azonban ott csak a modernkori témák szerepeltek, ami engem

nem érdekelt, megmondom őszintén. A középkor iránti vonzódást Rajczi Péternek köszönhetem, ott, az ő révén láttam meg benne azt a *mást*, amit az ember megismerni és megfejteni szeretne. A modern korról kapcsolatban pedig riasztó volt a különbség a között, amit otthon hallottam, és ami a tankönyvben állt. De jártam helyi versenyekre, két osztálytársammal több csapatversenyt is megnyertünk. A végső lökést ez adta meg, éreztem a sikerélmények révén, hogy van keresnivalóm a pályán.

Középiskola után történelem–orosz szakon kezdte meg egyetemi tanulmányait Szegeden. Miért pont azt és miért pont ott?

Pécsett volt Tanárképző Főiskola, de oda a közepes eredményt produkálók jelentkeztek. Akkoriban, ha egyetemre akart menni valaki Pécsett, akkor jogász vagy orvos lehetett, előbbi eszembe se jutott, utóbbi távol állt tőlem. Sokan elhagyták tehát a várost, akik nem ilyesmivel akartak foglalkozni. Budapestre nem mertem menni, féltem, hogy nem vesznek fel, talán így is lett volna, így egyenesen Szegedre jelentkeztem, ahol fel is vettek. Szeged mellett a tanárim is agitáltak, például a Nagy Lajos igazgatója (Dobay József) is, aki fél évig tanított latinra. Ebben természetesen az játszott főszerepet, hogy ők is Szegeden végeztek. Édesanyám szeretne volna, ha Budapestre megyek, mivel ott lakott a nagymamám testvére, akivel jóban voltunk, és náluk lakhattam volna ottlakós diákként, de a másik elképzelés végül felülírta ezt a lehetőséget. Debrecen fel sem merült a nagy távolság miatt.

Emlékszik arra a pillanatra, amikor eldöntötte az egyetemen, hogy tudományos pályán szeretne elhelyezkedni?

Én alapvetően tanári pályára készültem. Egyetemi éveim alatt, amikor csak itthon voltam Pécsett, bementem az iskolába Rajczi Péterhez, megcsináltam a tanári adminisztrációját, órát látogattam nála, amikor másodéves voltam, már engedett tanítani is, leadhattam az új anyagrészt. Hozzáteszem, nem akárkiket tanítottam, abba az osztályba járt Müller Péter és Páva Zsolt is. Vonzott tehát a tanári pálya, annak az egésze. Amikor végeztem az egyetemen, lett is volna állásom a Nagy Lajosban. Nem tudományos munkára készültem tehát, de közben kiderült, hogy az érdekel. Kellettem hozzá én is, de kellettek a „véletlenek” is, amelyek ebbe az irányba tereltek.

Egyetemi évei alatt mely oktatók és/vagy kurzusok voltak a legnagyobb hatással Önre?

A történelem esetében egyértelműen Kristó Gyulát és az ő kurzusait kell megemlítenem, illetve volt még egy oktató, aki nagy hatással volt rám, Wittman Tibor.

Egyetemes középkori történelmet tanított, de ő sajnos nem sokkal később meghalt, miután levizsgáztunk nála.

Az orosz szakon Ferincz Istvánt kell elsőként kiemelnem, akivel később együtt is dolgoztam, legutóbb a *Poveszty vremennih let* kiadásán.¹ Ő tíz évvel idősebb nálam, fiatal oktató volt, amikor kezdtem, nagyon szerettem hozzá járni. De sokaknak tartozom köszönettel az Orosz Tanszéken. Van, akitől a kiejtést, mástól a nyelvtant, az igevonzatokat lehetett megtanulni. Egy történetet el kell mesélnem, mivel volt egy tantárgy, amelyet nagyon nem szerettem, még hozzá a tanára miatt. Ez a nyelvtörténet volt, ha tehettem volna, azonnal abbahagyom. H. Tóth Imrétől mindannyian nagyon féltünk, személyes sértésnek vette, ha nem tudta valaki a válaszokat, ami ennek megfelelő érzelmi reakciókat váltott ki belőle. Négy szemesztert hallgattam nála, mindegyik alkalommal vizsgázni kellett, a végén pedig szigorlatozni. Őszintén szólva, a hátam közepére sem kívántam az egészet. De gyakorlatilag ez az időszak alapozta meg a későbbi tudományos pályám, nem ugyanaz lennék, ha abbahagyom. Nyelvtörténeti ismeretek nélkül nem tudnék a középkori szláv krónikákkal foglalkozni, és nem érteném olvasási szinten a szláv nyelvek többségét. Vagyis az ember 20-21 évesen még nem mindig tudja, mire lehet szüksége, de a befektetett energia végül mindig megtérül.

H. Tóth Imrének köszönhetem a kutatási témámat is, amivel mind a mai napig dolgozom. Ő nem szerette a történelem–orosz szakosokat, és ezt kifejezésre is juttatta, olyankor meglobogtatta Hodinka Antal könyvét (*Az orosz évkönyvek magyar vonatkozásai*. Budapest, 1916.), odavágta az asztalra, feltéve a kérdést, hogy ezzel miért nem foglalkozik senki.. Ez engem annyira felidegesített, hogy végül megnéztem, és a harmadik év elején, amikor szakdolgozati témát kellett választani, emellett döntöttem. Kitaláltam, hogy a magyar középkorral akarok foglalkozni, és ezt Kristónál szeretném tenni. De tőle is nagyon tartott mindenki, mert nagyon sokat követelt. Engem a barátnőm lökött be az ajtón, amikor a témabejelentőt akartam vele aláíratni. Ő csak annyit kérdezett, tudom-e, hogy sokat fog követelni, ha igen, akkor részéről minden rendben van.

A latinnal, ahogyan említettem, már korábban is komolyan foglalkoztam, érettségiztem is belőle, így az első félévben még hárman, majd a másodikban egyedül jártam haladó latinra a Klasszika-Filológia Tanszékre Lakatos Pál tanár úrhoz. Nagyon jó iskola volt, klasszikus és középkori szerzőket olvastunk. Rá is akart beszélni, hogy vegyem fel harmadik szaknak a klasszika-filológiát, de láttam a latin szakos kollégiumi szobatársam (Galántai Erzsébet, aki a középlatin filoló-

¹ *Régmúlt idők elbeszélése. A Kijevi Rusz első krónikája*. Fordította Ferincz István. A fordításhoz a jegyzeteket írta Balogh László, Ferincz István, Font Márta, Kovács Szilvia, Polgár Szabolcs, Zimonyi István. A tanulmányokat írta Balogh László, Ferincz István, Font Márta és Kovács Szilvia. Szerkesztette Balogh László és Kovács Szilvia. Budapest, 2015.

gia specialistája lett) irdatlan mennyiségű szótározó munkáját, nekem pedig arra a történelem és az orosz mellett nem lett volna időm. Galántai Erzsébettel sokszor konzultáltam a latin forrásokkal illetően. Viszont Kristó Gyulával nem latinoztunk, de nem tudom ennek mi volt az oka. Nem olvasott velem okleveleket sem, mivel akkor az elbeszélő forrásokkal foglalkoztam. Oklevélolvasási gyakorlatot Pécssett szereztem Petrovich Ede és Timár György segítségével, előbbi a Káptalani Levéltár nyugalmazott igazgatója volt, utóbbi helytörténeti kutatásokkal foglalkozó római katolikus plébános.

Mit gondol: a kutató találja meg a témát vagy a téma a kutatót?

Mondhatnám az előzőek alapján, hogy a véletlenek vezettek utamon, de úgy gondolom nincsenek véletlenek, ennek így kellett lennie. Mindkét megközelítés igaz. A téma is alakult közben, Kristó Gyula először azt gondolta, hogy Hodinka kommentárjait készítem majd el, de ötödéven fél évet Moszkvában töltöttem, és rengeteg anyagot összeszedtem a kérdés történelmi hátteréhez és a filológiai részhez is. Olyan új szakirodalmat sikerült beszerezni, amely később is nagyon fontos volt számomra, ezekről a könyvekről jelentek meg az első recenzióim (Századok, Irodalomtörténeti Közlemények). Végül *Az orosz–magyar kapcsolatok néhány kérdése a XII. században* lett a szakdolgozatom címe. Később derült ki számomra, hogy igazából nem orosz, hanem a Kijevi Ruszhoz fűződő kapcsolatokról van szó.

Érezhető volt, hogy egy olyan területet talált meg két diszciplína, a nyelvészet és a történettudomány metszéspontjában, amellyel korábban nem vagy nem nagyon foglalkoztak? Tisztában volt ezzel Kristó Gyula?

Igen, és kifejezetten sok támogatást is kaptam tőle az egyetemi évek alatt és utána is. Bízattást kaptam tőle a kutatás folytatására, de akkor a történelem tanszékeken nem volt álláslehetőség, különösen nem egy középkorász számára.

Az egyetem elvégzése után milyen lehetőségek álltak Ön előtt, hogyan indult a tudományos pályafutása?

Ahogy az előbb említettem, történészként nem volt esély elhelyezkedni az egyetemen, azonban az Szláv Intézetben akkor három státusz is szabad lett, ahol Kristó Gyula támogatásával végül alkalmazásba kerültem. Az előbb említett kettősség segített abban, hogy ott elfogadjanak. Ferincz Istvántól ekkor megkaptam az Oroszország története kurzust, ez volt az egyik első feladatom, és hasznos is volt, ekkor tanultam meg istenigazából az orosz történeti terminológiát. Hallgatóként sokáig nem volt egyértelmű, hogy az egyetemen fogok maradni, senki nem bízott ezzel.

Alapvetően középiskolai tanárságra készültem. Lett volna állásom Pécsen a Nagy Lajos Gimnáziumban, férjem, Frank Gábor azonban egy évvel előttem végzett, és ő ekkor már Szeged egyik legjobb középiskolájában, a Radnóti Gimnáziumban tanított. Dilemma elé kerültünk tehát, végül Szegeden kerestünk nekem állást, de nem volt szívderítő a helyzet. Többen igyekeztek ugyan segíteni, felajánlottak egy napközis tanári állást, majd Kisteleken egy középiskolait, nevelőtanárit Hódmezővásárhelyen, de végül az államvizsga előtt hívtak a Szláv Intézetbe, akkor eldőlt a kérdés.

Utólag visszatekintve nem volt sima az út odáig sem, és később sem. Sok olyan kurzust is kaptam, amivel meg kellett küzdenem, és nem csak emiatt éreztem azt, hogy nem teljesen ott vagyok, ahol szerettem volna lenni. De örültem a kínálkozó lehetőségeknek. Megcsinálhattam a kisdoktorimat, dolgozhattam, de bennem volt az érzés, hogy nem ez az igazi számomra. És a történelmi körből is kiszakadtam ekkor. Fontosnak érzem azonban, hogy folyamatosan orosz nyelvi közegben dolgoztam, számos konferenciaelőadást kellett tartanom (igaz, a nyelvoktatás módszertanából), járhattam Kijevben, Odesszában, és a tanszéken működő lektoroktól bolgár és ukrán nyelvet tanulhattam. Közben megszületett az első gyermekem; négy évvel a szakdolgozatom megvédése után jutottam el a kisdoktoriig, amelyet a 12. századi magyar–oroszl kapcsolatokról írtam. Ebben elég sok filológiai rész is volt, talán ennek is köszönhető, hogy H. Tóth Imre ezután már komolyan vett szakmailag.

Ezzel párhuzamosan beindult a tudományos karrierje is? Publikációi jelentek meg, konferenciákra járt?

Igen, a doktorimból születtek az első publikációim, a szegedi *Acta Historicában* és a *Dissertationes Slavicae*-ben, ha eltekintünk a korai zsenyéktől, amelyek az *Acta Iuvenumban* jelentek meg még negyed- és ötödéves koromban. Előbbi a negyedéven Odesszában tartott tudományos diákköri előadásom írott változata volt, míg utóbbi az OTDK-ra írt dolgozatom alapján készült. Viszont konferenciákra nem történelmszakként jártam, az a Szláv Intézethez kötődött, ami hosszútávon nagyon hasznos dolog volt, például a nemzetközi kitekintést is ennek révén kaptam meg.

Pályája elején milyennek látta a szegedi, és általánosan a hazai medievisztika helyzetét, lehetőségeit, légkörét?

Kicsi volt és megosztott. Kevesen művelték, például Szegeden Kristó mellett Karácsonyi Béla foglalkozott középkorral, majd az első Kristó-tanítványok, Blazovich László és Szegfű László, de például Jánosi Monika csak középiskolában tudott ekkor elhelyezkedni. Utánuk pedig már én következtem. Budapesten az ELTE-n Gericcs József, az Intézetben (MTA Történettudományi Intézet) Györffy György volt meghatározó tudós, de ők – hogy finoman fogalmazzak – egymással sem igazán

kommunikáltak, nem véletlenül nem voltak konferenciák sem ebben az időszakban. Összességében a középkor kutatása inkább a megtűrt kategóriába tartozott.

Mit gondol, emiatt a helyzet miatt lehetett ilyen megosztott a szakma?

Igen. Például Kristó Gyulának Szegeden sem volt egyszerű tudásának megfelelő pozícióba kerülni. Ő sokáig nem is tarthatott előadást. Beszédes, hogy előbb lett rektor, mint tanszékvezető. Mire Kristó Gyula kitört ebből a helyzetből, addigra én már eljöttem Pécsre.

Ön szerint mikor változott meg a magyar medievisztika polarizáltsága, megosztottsága?

Ehhez generációváltásra volt szükség. Például Draskóczy István (ELTE) mondta nekem egyszer félig viccesen: „a főnökeink nincsenek jóban, de nekünk azért nem muszáj őket követnünk, ugye?”. Fontos lépés volt a *Castrum Bene* alapítása, amely révén rendszeres rendezvények szolgálták a szakmai kapcsolattartást. A *Castrum Bene* egyik jeles tagja, Feld István egyébként általános iskolai osztálytársam volt. Nagyon fontos változás volt számomra – már Pécssett – az MTA Történettudományi Intézetből érkező kollégákkal való együttműködés. Barta Gábor révén elkezdtem rendszeresen járni Budapestre a TTI előadásaira, és rengeteg embert ismertem meg. Rajta keresztül kerültem kapcsolatba Engel Pállal, akivel merem mondani, barátságba kerültem (közös OTDK és OTKA zsűri-tagságok, egy bolognai konferencia, az ő pécsi vendégelőadásai voltak ennek a szakmai hozadéka). Kubinyi Andrással pedig a *Castrum Benén* keresztül kerültem kapcsolatba, jártam vele például Németországban is konferencián (Reichenau), később hívásomra többször jött ő is Pécsre előadást tartani.

Ami a konferenciákat illeti, azok sora számomra igazán Pécssett indult be. Itt Polányi Imre szervezésében zajlott évente az akkor már híressé vált szigetvári konferencia-sorozat, ekkor kapcsolódtam be a történelmi szakma vérkeringésébe.

Hogyan került Szegedről (vissza) Pécsre?

Hirtelen jött lehetőség volt. A Szláv Intézetben komolyabb konfliktushelyzetbe kerültem. 1979-ben a kisdoktorim után döntés elé állítottak: nyelvész legyek vagy irodalmár? De én egyiket sem szerettem volna. Ekkor született meg a lányom, Tünde, elmentem gyesre. 1982 nyarán éppen Pécssett voltunk, amikor az utcán sétálva Majoros Istvánba botlottunk, aki ekkor került az újonnan létrehozott Janus Pannonius Tudományegyetemre. Ő férjem, Gábor évfolyamtársa volt egyébként, ő mesélte nekünk, hogy Polányi Imre és Ormos Mária középkoros kollégát ke-

resnek. Kristó Gyulát szeretnék volna megnyerni, de ő visszautasította a felkérést. Mi visszamentünk Szegedre, szeptember elején pedig felkerestem Kristó Gyulát, aki ekkor a szegedi egyetem rektora volt. Mondtam neki, hogy mit hallottam, és hogy ha ő nem is akar, én szeretnék elmenni Pécsre. Ő ekkor jelenlétemben felhívta Polányi Imrét, én pedig egy hét múlva már bemutatkozó látogatáson voltam nála. Beszélgettünk, inkább így mondanám, puhatolódzott, talán jobban érdekelte a tudásom mellett az emberi habitusom. Ezután sokáig nem történt semmi, majd december elején kaptam egy levelet, hogy január 1-jétől vár a pécsi egyetem. Gondoltak a férjemre is, akire a Leőwey Klára Gimnáziumban várt egy állás, illetve egy lakást is felajánlottak megvételre számunkra. Olyan volt ez, mint egy karácsonyi ajándék. Viszont ezután fél évig ingáztam Szeged és Pécs között, hiszen a férjem csak 1983 szeptemberétől tudott Pécssett kezdeni. A két város között ekkor még járó vonat 4,5 óra alatt tette meg az utat, ez nekem kisgyermekes anyaként legalább 8 órányi munkaidőt jelentett, amit én ki is használtam. Nem volt könnyű, de az ember fiatalon sok mindent kibír.

Milyen kihívásokkal találkozott Pécssett az egyetemi képzés kialakítása során? Beszélne az egyetemi szintű történelemszakképzés, majd a Középkori és Koraiújkorai Történeti Tanszék létrehozásáról és történetéről? Melyek voltak a fordulópontok?

Pécs azért kapta meg 1982-ben az egyetemi képzés lehetőségét, mivel egy teljesen új koncepciójú, egységes tanárképzést akartak kialakítani. Próbálták újragondolni a kereteket, például szemeszterek helyébe quadrimeszterek kerültek volna. Másképp kellett megszervezni az oktatást. Nem voltak előadások, csak szemináriumok tutori rendszerrel. Rengeteg energia ment el arra, hogy koncepciókat gyártsunk, ezeket megvitassuk. Ebbe csöppentem bele, illetve egy félévig még tanítottam az utolsó főiskolai évfolyamot is. Irodalomjegyzékeket gyártottunk, korszakokat határoztunk meg ekkor. Az például nem aratott osztatlan lelkesedést, hogy én a magyar középkort nem 1301-nél, az Árpád-ház kihalásánál, hanem a tatárjárásnál vágtam volna ketté. Probléma volt, hogy hiányzott a megfelelő könyvtári háttér, ami működőképessé tette volna a szemináriumi rendszert és a hallgatók önálló felkészülését. A főiskolai oktatás a kiadott jegyzetek elsajátítására épült, ehhez képest gyökeres váltásra volt szükség. Én végigjártam az összes pécsi könyvtárat, megnéztem a Megyei Levéltár középkori anyagát, valamint a Dunántúli Tudományos Intézet könyvtárát is, így tudtam, mi az, ami elérhető, és mi nem. Ekkor kezdtünk fénymásolatokat is begyűjteni, ami viszont nehézkes és drága is volt ekkor még. Szép lassan kiderült, hogy az előadásokra szükség van, a hallgatók kikövetelték, hogy legyen.

Nehéz volt 25 emberrel mit kezdeni egy szemináriumon, én azonban beszéltetni akartam őket, és ez nagyjából sikerült is, hála a szegedi nyelvoktatási gyakorlatomnak. Akiket azonban nem sikerült szóra bírni, megbuktattam, és felajánlot-

tam, hogy számoljanak be szóban. Ők azonban ehelyett bepanaszoltak a dékánhelyettesnél, lévén akkor tilos volt vizsgáztatni. Polányi Imre be is hívott magához, megmutatta a dékánhelyettesi levelet, majd a szemétkosárba dobta azt.

Sok elképzelésemet azonban kezdetben lesöpörték az asztalról az idősebb kollegák, akik korábban időnként középkori témákat is tanítottak. Meg kellett vívnom a harcaimat, csak Barta Gáborék megjelenésével lett könnyebb a helyzet.

Ormos Mária koncepciója volt, de nagyon jól jött nekem is, hogy ne válasszuk ketté a korszakokat magyar és egyetemes részre. Nekem zavart okozott volna ez, és ma is úgy gondolom, nem választható el a kettő egymástól.

1983-ban nem külön tanszékek alakultak, hanem szemináriumok a Történelem Tanszéken belül. Az ókori szeminárium esetében Tóth István és Visy Zsolt érkezett, az újkorit Majoros István vezette, míg a modernkorit Polányi Imre, a középkori és kora újkorit pedig Barta Gábor. A szemináriumvezetők pedig hetente összeültek megbeszélni a feladatokat, volt, amikor én helyettesítettem ebben Barta Gábort.

1992-ben vált ketté a Tanárképző Kar Természet- és Bölcsészettudományi Karra. Ekkor megszűnt az addig fennálló Történettudományi és Nemzetiségi Intézet, mi pedig önálló tanszékekkel működő tanszékcsoporthoz lettünk. Ekkor Katus László lett a tanszékvezető, én pedig mellette a helyettes. A tanszékcsoporthoz rendszer állt fenn 2008-ig, amikor is létrejött a Történettudományi Intézet. Fontos még megemlítenem az Interdiszciplináris Doktori Iskolán belül 2001-től működő középkori PhD programot („A Kárpát-medence és a szomszédos birodalmak 900–1800 között” Doktori Program), amelyet kezdettől fogva a mai napig én vezetek.

Maradva a Középkori és Koraújkorai Történeti Tanszéknél, felsorolná, hogy kik dolgoztak ott az évek alatt?

A Történettudományi Intézetből érkeztek többen is a már említett Barta Gábor mellett: Zimányi Vera, Petneki Áron, Hóvári János, Katus László. Az egrilevél-tárból Bán Péter. Katus László a középkoron kívül az Újkortörténeti Tanszéken is oktatott. 1992-ben volt az első nagyobb váltás, Barta Gábor, Zimányi Vera és Petneki Áron is elment, a helyükre érkezett Ágoston Gábor és Oborni Teréz az ELTE-ről, Pálffy Géza a Történettudományi Intézetből. 1995-ben Bán Péter visszament Egerbe, helyét Varga J. János vette át, aki ugyancsak a TTI-ből jött hozzánk. A Budapestről lejáró kollegák mindannyian félállásban oktattak, a hetenkénti utazást egyikük sem tekintette hosszútávon vállalhatónak. Távozásukkal az oktatói utánpótlást egyre inkább a legtehetségesebb hallgatóink alkalmazásával pótoltuk. Sashalmi Endre volt az első, 1989-ben, aki egykori diákjaink közül került a tanszékre. Őt követte Radó Bálint 1992-ben, majd 1993-ban a mostani tanszékvezető, Bagi Dániel. 1997-ben Kiss Gergely érkezett a tanszékre, 2004-ben Fedeles Tamás, 2008-ban Végh Ferenc. 2014-ben pedig a legfiatalabb, Barabás Gábor.

Össességében tehát azt láthatjuk, hogy a 90-es években a tanszék két lábon állt: a középkort egyre inkább az Ön által is kinevelt volt diákok, míg a kora újkort főleg a Budapestről érkező kollégák tanították.

Ennek az oka elsősorban abban keresendő, hogy ők mutattak hajlandóságot arra, hogy eljöjjenek hozzánk, akár félállásban is, de középkorkutatók országosan is kevesen voltak. Nem volt mindezek mögött előzetes terv, legalábbis én nem tudtam róla. Egyszerűen így alakult. Azt azonban fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy mindig akkor jött valaki, ha előtte más elment, státusz bővítés az 1980-as évek óta nem volt. Az eddig nem említett változásokon kívül Ágoston Gábort Barbarics Zsuzsanna, majd Oborni Terézt Fedeles Tamás váltotta, illetve Varga J. János és Barbarics Zsuzsanna távozása után Végh Ferenc és Pálffy Margit érkezett. Pálffy Margit rövid időt töltött a tanszéken, helyét Barabás Gábor vette át. A cél az volt, hogy az utazó kollégák helyére helyi stabil emberek kerüljenek.

Professzorasszony 1995-ben váltotta Katus Lászlót mint a Középkori és Koraújkori Történeti Tanszék vezetője.

Igen, és erre mind a ketten készültünk. Egyértelmű volt, hogy 68. életéve betöltése után én fogom követni őt a tanszék élén. A már felvázolt helyzet ígéretes kezdet volt, csupa fiatal, aktív és lelkes kolléga vett körül, mindegyiküket tanítottam korábban, éreztem a bizalmukat, és élveztem a mindannyiunkban meglévő lelkesedést.

A tudomány- és oktatásszervezés fontos része az egyetemi oktatói létnek. Beszélne pályafutása ezen aspektusáról? Melyek voltak a legfontosabb állomásai?

A tanszékvezetésre tudatosan készültem, akartam is, minden álszerénység nélkül. Igyekeztem is fejleszteni a tanszéket, szerettem volna egy igazi csapatot építeni. Ebben egy nem tőlem származó ötlet is segített. Amikor 1995-ben meghalt Barta Gábor, aki már korábban Debrecenbe ment Pécsről, és erre a hírre egyes hallgatók, köztük Kiss Gergellyel önállóan elkezdtek egy emlékkonferencia megszervezését. Én pedig vezetőként azt mondtam a fiatal kollégáknak, Sashalmi Endrének, Bagi Dánielnek és Radó Bálintnak, hogy ezen az eseményen elő kell adniuk. Úgy gondolom, ezt nem bánták meg, lett belőle publikáció, és főleg, meg kellett mutatniuk magukat. Volt két fontos külföldi konferencia is, Leedsben 1998-ban, illetve Tamperében 2000-ben, amelyeken fiatal kollégáimmal együtt vettünk részt. Utóbbi esetében már Kiss Gergely is a csapat része volt.

Igyekeztem a lehető legtöbb külföldi előadót meghívni hozzánk. Járt nálunk mások mellett Kosztolnyik Zoltán, Harald Zimmermann és Jerzy Wyrozumski is, akikkel a fiatal kollégák is gyümölcsöző kapcsolatot tudtak kialakítani. Különbö-

ző lehetőségek igénybevételével többen jártak Hamburgban, Tübingenben, Cambridge-ben és más helyeken is. Eleve új dolognak tekinthető, hogy mennyi ösztöndíjas lehetőség állt rendelkezésünkre, ekkor kezdődött például az Erasmus-program is, ezeket igyekeztünk kihasználni. A '90-es évek végén tízfős hallgatói csapattal mentünk ki egy hétre Tübingenbe Zimmermann professzor meghívására, a csapatnak többek között Fedeles Tamás és Vázsonyi Ottó is tagja volt.

Hogyan lett Önből dékán mindezek után?

Az 1990-ben megvédett kandidátusim után 1997-ben habilitáltam, Szegeden. Akkor Pécssett erre középkori témában még nem volt mód, így Szegedre jártunk, míg onnan ide jöttek a modernkoros témákkal. Én úgy érzem az 1990-es évek elejére értem be igazán egyetemi oktatóként, akkorra tettem szert kellő magabiztosságra. Ezt feltehetően a hallgatók is érezték, ekkor kezdtek el ugyanis egyre többen járni az óráimra, illetve az igazán érdeklődők vettek fel nálam szemináriumokat. Tanszékvezető is lettem időközben, egy intenzív időszak volt ez, úgy éreztem, hogy sikerülnek a tervek, pályázatok, amikbe belevágok.

A tanszékvezetéssel ellentétben dékánásra nem készültem, a dékáni pozíciót hozta az élet. Első nekifutásra, 1996-ban nem is sikerült, Visy Zsolttól vereséget szenvedtem a választáson. Mindezt azonban megelőzte egy szenátusi választás, amelyet, mai napig nem tudom hogyan, nem történt ugyanis részemről jelentkezés, én nyertem meg. Ekkor kezdtek el rábeszélni, hogy adjam be a jelentkezést a kiírt dékáni pályázatra, ami végül megtörtént, de, mint említettem, alulmaradtam. Visy Zsolt két évig töltötte be a dékáni pozíciót, majd lemondott, így 1998 őszén új pályázatot írtak ki. Nem volt egyszerű a kampányidőszak, de végül sikerrel zárult, és 1999. január 1-jétől a Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának dékánja lettem. Két ciklusban, hét évig töltöttem be ezt a pozíciót (1999–2005). Az elején voltak nagy kihívások, például az előkészítetlenül nyakamba szakadt Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) 1999 márciusában, amelyet nagy erőfeszítések árán tudtunk végül sikeresen megrendezni. A második ciklus nyugodtabb volt, ekkor nem is volt kihívóm. Kimerítő volt a hét év, nagyon elfáradtam a végére. Dékánságom idejére esett 2000-ben az egyetemi integráció, amely a Janus Pannonius Tudományegyetem (JPTE), a Pécsi Orvostudományi Egyetem (POTE) és a szekszárdi Illyés Gyula Tanítóképző Főiskola fúzióját jelentette. Előzménye volt a '90-es években, hogy a Pollack Mihály Műszaki Főiskola és a Zeneakadémia pécsi tagozata csatlakozott a JPTE-hez. Az utóbbi a BTK-ból kivált ének-zene és képzőművészeti képzést adó tanszékekkel megalakította a Művészeti Kart. A 2000. év integrációja sok egyeztetést, számos szabályzat átdolgozását követelte. Amit nagyon sajnálok, hogy az integrációnak áldozatul esett a Janus Pannonius név, pedig sokszor és kitartóan érveltem mel-

lette. A második dékáni ciklusomra esett a bolognai típusú képzés bevezetésének előkészítése, ami a bölcsészkarok közötti intenzív együttműködést hozott magával. Az egyeztetések konszenzust teremtettek, de sajnos nem a szakmai érveink alapján lett bevezetve az új rendszer.

Ezek után 2007 és 2010 között oktatási és tudományos rektorhelyettesként végigdolgoztam egy ciklust, az első felében még általános rektorhelyettes is voltam. Később három évig főigazgatóként vezettem az egyetem ekkor létrehozott Tanárképző Központját (2015–2017). Ha már a tudományszervezésnél járunk, azt is mindenképpen megemlíteném, hogy 1996 és 2014 között én voltam az MTA PAB (Magyar Tudományos Akadémia, Pécsi Akadémiai Bizottság) II. Szakbizottság elnöke, amit tőlem vett át Fedeles Tamás. Itt rengeteg mindent szerveztem, ez alatt alakult meg a ma működő munkabizottságok közül az Egyháztörténeti-, a Kelet-Európa-, a Latin-Amerika-, a Város- és a Neveléstörténeti Munkabizottság. Kétszer kaptam tudományszervezési díjat, egyszer pedig Zsolnay díjat. 2017 óta a PAB egyik alelnöke vagyok. Ugyancsak büszkén mondhatom, hogy 1997 óta folyamatosan tagja vagyok az MTA Történettudományi Bizottságának, immáron harmadjára alelnökként.

Az adminisztratív feladatok befolyásolták a tudományos pályafutását?

A dékáni munkám közben lettem az MTA doktora. Nem ekkor gyűjtöttem ugyan össze minden anyagot, a munícióm az 1998-as lipcsei tartózkodás volt a GWZO-ban (Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa, akkori neve: Geisteswissenschaftliches Zentrum für Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas), ahol minden lehetőség biztosított volt, nagyon jó körülmények között lehetett dolgozni. Illetve 1999 nyarán egy hónapot tölthettem el Cambridge-ben. Akinek van kisgyereke, az tudja, minden pillanatot ki kell használni a kutatásra az ösztöndíj alatt. Az anyagom tehát megvolt, csak idő kellett, hogy meg tudjam írni, de végül kész lettem vele. Attól tettem függővé a második dékáni pályázatom beadását, hogy elkészül-e a disszertáció. Végül a beadás sikerült 2001-ben, így indultam a második ciklusért. A védés 2003 februárjában zajlott. Összességében nagyon sokat kellett dolgoznom, de mindezt előtte otthon megbeszéltem a férjemmel és a gyerekeimmel, akik mindannyian támogattak. Azt is tudtam, hogy a dékánság mellett sem lehet elengedni a tudományos pályát, mert az behozhatatlan lenne utána. A saját erőfeszítések mellett hálás lehetek a kollégáknak is, akik folyamatosan olvasták a szövegeimet, én pedig igyekeztem megfogadni a javaslataikat.

A Tanszék életére hogyan hatott az Ön dékáni működése?

Sashalmi Endre volt a tanszékvezető-helyettes, és bár én minden hivatalos dologról tudtam kari részről, megállapodtunk vele, hogy ő intézi az ügyeket, dékánként vele leveleztem. De a tanszéki értekezleteket én tartottam, és nemrégiben gondolkoztam el rajta, még órakedvezményem sem volt.

A pécsi medievisztikát – az egyháztörténeti témák mellett – egyértelműen a kelet-közép-európai régió kutatása fémjelzi, ennek kialakulásában a Professzorasszony döntő szerepet játszott. Hogyan indult útjára ez a műhely, Ön mellett kik határozták meg annak az arculatát?

Egy műhely létrejötte mindenképpen hosszabb folyamat eredménye. Az első lépés az első pályázat volt 1992-ben, amit Sashalmi Endrével nyújtottunk be, ebből születtek az első kelet-európai régiót tárgyaló könyveink. Mindketten kapcsolódtunk az ELTE-hez, ahol a ruszisztika önálló tanszéket kapott, és a '90-es évek közepétől két évente nagyszabású nemzetközi konferenciákat szerveznek. Közben idevágó szakdolgozati témát választott több hallgatónk is (Bagi Dániel, Szeberényi Gábor, Bótor Tímea).

1996–1999 között pályázati támogatással specializációt indítottunk, ami külföldi kapcsolatainkat jelentősen segítette. Például vendégoktató volt nálunk Simon Franklin Cambridge-ből. A specializáció keretében együttműködtünk a Horvát Tanszék akkori oktatójával, Sokcsevits Dénessel, illetve a 19–20. századi Oroszország történetét kutató Bebesi Györggyel az Újkortörténeti Tanszékről. A BTK Kari Tanács jóváhagyásával 2001-ben alakult meg a Kelet-Európa és a Balkán Története és Kultúrája Kutatási Központ, illetve a PAB II. Szakbizottságához tartozó Kelet-Európa története Munkabizottság. Számos konferenciát szerveztünk, köteteket jelentettünk meg, és sikeres pályázataink voltak. A Kelet-Európa és Balkán Tanulmányok sorozat kötetei között vannak konferencia-előadásokat tartalmazó kötetek, de a pályázati kutatások eredményét bemutatók is.² A középkori doktori program sikeres pályázata (2005–2009) is erre épült, amelyben több doktorandusz is részt vett, legsikeresebben Bótor Tímea, akinek disszertációja könyv formában is megjelent.³ Sashalmi Endrével 2007–2011 között bekapcsolódtunk az MTA–ELTE ruszisztikai kutatócsoport munkájába, illetve 2010–2013 között az Orosz

² Sashalmi Endre (szerk.): „Kelet-Európa” és a „Balkán” 1000–1800. Intellektuális-történeti konstrukciók vagy valós történeti régiók? Pécs, 2007.

³ Bótor Tímea: A tatár függéstől az önálló uralkodóig. A Moszkvai Fejedelemség története a nagyfejedelmi végrendeletek (1336–1462) tükrében. Budapest, 2011. (Ruszisztikai könyvek XXVIII.)

Tudományos Akadémia Oroszország története Kutatóintézetével közös projekten dolgozva jelent meg Moszkvában *A koronákról* című forráskiadványunk, amelynek munkálataiban Bótor Tímea is részt vett.⁴

A közép-európai régió összehasonlító vizsgálata régóta foglalkoztat, ez volt a 2003-ban megvédett akadémiai doktori disszertációm témája. Más szempontok szerint ugyancsak erre fókuszált Bagi Dániel MTA doktori disszertációja⁵ is. Sashalmi Endre a későbbi időszak Oroszországát vizsgálja komparatív módszerrel. Ide illeszkedik Barabás Gáborral közösen írt könyvünk Kálmán hercegről, amely lényegében kitekintés minden szomszédos ország története felé.⁶ Úgy gondolom, egy a balkáni régió kutatására irányuló összehangolt projekt ott van a Tanszék lehetőségei között. Bíztonak gondolom a jövőre nézve azt is, hogy Bagi Dániel és Sashalmi Endre sikerrel jártak a PTE kiválósági pályázatán, illetve Bebesi György erőfeszítéseket tesz a pécsi ruszisztika bemutatására.

Ön szerint melyek most az aktuális kutatási kérdések, trendek a kelet-közép-európai régió, Köztes-Európa tekintetében?

Úgy gondolom, hogy továbbra is nagy figyelmet kell fordítani az összehasonlító kutatásokra, mert általánosságban még mindig dominálnak a nemzeti történetírások, pedig – amennyire lehetséges – ki kell lépni ezekből a keretkből. Nekünk magyaroknak nagyon nehéz dolgunk van a nyelvi helyzet miatt. A középkori Magyarország történetét a szomszédos országokban mindenütt kutatják. Nagyon fontos lenne a szláv nyelvek ismerete, amiben általánosságban nem állunk túl jól. A szomszédos országokban jól látható, mennyien foglalkoznak a fiatalok közül is ezekkel a témákkal. És nem szabad arra várnunk, hogy az eredményeik idegen nyelven is megjelenjenek, mivel így hátrányba kerülünk velük szemben. Ebből a szempontból nem kedvező az angol nyelv dominanciája. Zimányi Vera is mondogatta nekem annak idején, mennyire kár, hogy egy szláv nyelvet sem beszél. Nagyon nehéz, ha az ember nem tud belefolyjni egy konferencián a diszkusszióba, ha az nem kizárólag angol nyelven zajlik. A kutatásaink esetében tehát figyelniük kell arra, hogy átadjuk azt az igényt a következő generációk számára is, hogy is-

.....
⁴ „A koronákról”: egy XVIII. századi kézirat, az orosz-magyar kulturális kapcsolatok dokumentuma. Főszerk. Byčkova, Margarita; Ford. Font, Márta – Sashalmi, Endre; Kommentárok: Font, Márta – Sashalmi, Endre – Bótor, Tímea – Khoruženko, Oleg; Tanulmányok: Aljosin, M. – Amerkhanova, E. – Font, Márta – Khoruženko, Oleg – Sashalmi, Endre; Mutatók: Bótor, Tímea – Khoruženko, Oleg. Pécs – Moszkva, 2013.

⁵ Bagi Dániel: *Divisio regni: Országmegosztás, trónviszály és dinasztikus történetírás az Árpádok, Piastok és Premyslidák birodalmában a 11. és a korai 12. században*. Pécs, 2017.

⁶ Font Márta – Barabás Gábor: *Kálmán (1208 – 1241), Halics királya – Szlavónia hercege*. Budapest – Pécs, 2017.

merjék meg a szomszéd népek nyelvét. Más oldalról azt emelném ki, hogy a lemaradásokat be kell hoznunk, elég csak a DHA⁷ folytatására, a Györffy-féle történeti földrajzra,⁸ vagy a még hiányzó okmánytárakra gondolni. Folynak persze a munkálatok ezeken, de több támogatásra lenne szükség a résztvevő kutatók számára.

Egyetértve Önnel, arról szeretném megkérdezni, hogy mi a véleménye a fordított helyzetről. Mit lehet tenni azért, hogy a magyar kutatás eredményei ne maradjanak ismeretlenek a külföldi történészek előtt?

Mindenképpen publikálnunk kell idegen nyelveken, főleg angolul. Ez azonban nem egyszerű, például a *Dinasztia, hatalom, egyház*⁹ kötetünk esetében a támogató végül visszakérte az angol nyelvű összefoglaló elkészítésére fordított összeget. Nem elvárható, hogy mindenki saját maga írjon angolul vagy más világnyelven egy tanulmányt, még akkor sem, ha előadóképes azon a nyelven. Sok helyen áldoznak a fordításokra, úgy tűnik nálunk nem, vagy nem eleget. Általános probléma továbbá, hogy a pályázatok esetében nem a középkori témák dominálnak. Jobban kellene figyelni az arányokra, más országokban megteszik, elég csak Lengyelországra tekintenünk.

Professzorasszony kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik. Mit gondol, ki lehet ezeket használni az utánpótlásképzés vonatkozásában is? Lehet motiválni a hallgatókat arra, hogy igyekezzenek nemzetközi keretekben gondolkodni?

Nem vagyok benne biztos, hogy én meg tudom mondani, a mai hallgatókat mivel lehetne motiválni. Ma, úgy vélem, a könnyebb ellenállás irányába mennek el a hallgatók, amiben az internetnek is komoly szerepe van. Nem vagyok persze az internet ellensége, ki kell használni a rendelkezésre álló lehetőségeket. Mindenesetre sokat kell a hallgatókkal foglalkozni. Szerencsére friss jó tapasztalataim is vannak, ebben a félévben az egyik szemináriumon a kilencből hat olyan dolgozat született, ahol a hallgatók elolvasták a megadott irodalmat, konzultáltak velem, javították a szövegeiket. Erre persze rákényszerítettem őket, de arra nem, hogy köszönőlevelet küldjenek nekem. Leírták, mi mindent tanultak tőlem, és megköszönték az egész féléves munkát. Kaptam már ilyen levelet, de régen, így különösen örültem ezeknek. Pedig most sem csináltam semmit másképp, mint korábban.

⁷ Diplomata Hungariae antiquissima I. (ab anno 1000 usque ad annum 1131). Edendo operi praefuit Georgius Györffy. Budapest, 1992.

⁸ Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I–IV. Budapest, 1963–1987.

⁹ Font Márta (szerk): Dinasztia, Hatalom, Egyház. Régiók formálása Európa közepén (900–1453). Pécs, 2009.

Rajtam kívül a hallgató magával hozott motivációja is kell ehhez, hogy ne érezze kényszernek a tanulást. Ezt a fajta motivációt nem az egyetemen, hanem korábban kell megszerezni. Mindenkihez úgy kell hozzáállni, hogy tudóst nevelünk belőlük, a nagy része aztán elszelel, de talán megmarad valaki közülük.

Eddigi pályafutására visszatekintve mit emelne ki leginkább, mire a legbüszkébb?

Sok mindenre vagyok büszke, de dicsekedni nem szeretek. Amire igazán büszke vagyok, az a Tanszék. Úgy érzem sokat tettem azért, hogy Pécssett jelentős közép-korkutató műhely jöjjön létre. Persze ehhez nem csak én kellettem, hanem olyan kollégák is, akik hajlandóak voltak ebben közreműködni. Nagyon jó érzés, hogy a Tanszék a volt tanítványaimból áll. Azt gondolom, akik megmaradtak mellettem, komoly emberek lettek, és bízom a folytatásban is. Persze az ember a saját dolgaira is lehet büszke, talán valamit letettem az asztalra. Ami az én kombinált szláv nyelvi és egyéb tudásomból összejött, azt illetően nem kell szégyenkezniem.

Meg kell említenem azért, hogy két olyan pályázatot is vezettem, amilyen a Kar eddigi történetében csak néhány volt korábban az enyémen kívül. Az első a doktori iskolákat támogató pályázat volt 2005–2009 között (OTKA TS 49775). A BTK-n ilyen csak Ormos Máriának és Andrásfalvy Bertalannak volt a kétezres évek elején. A másik az MTA kutatócsoport (MTA – PTE – ELTE Középkori magyar egyházi archontológia 1000–1387 Kutatócsoport), amelynek a vezetését Bagi Dániel vette át tőlem 2020 nyarán. Ormos Mária vezetett egy hasonlót, amelyet Fischer Ferenc vett át tőle (MTA – PTE Magyarország, Európa és Ibero-Amerika Kutatócsoport), míg jelenleg Weiss János irányít MTA kutatócsoportot a Karon (MTA – PTE Kritikai Tanulmányok Kutatócsoport, 2017–). A sikereim között ugyancsak fontosnak gondolom, hogy 1997-ben az elsők között kaptam Széchenyi-ösztöndíjat, 2002-ben pedig a Mainzi Akadémia levelező tagja lettem.

Végezetül mindenképpen szeretném még azt is megemlíteni, hogy mindez nem jöhetett volna létre a családom nélkül. Természetesnek tartom, hogy nőként is ugyanazt kellett leraknom az asztalra, de ennek eléréshez egy olyan társra volt szükség, aki mindezt nem csak tolerálta, de támogatta is. Általánosan azt mondhatom, a nők számára elsősorban támogató családi háttérre van szükség, hogy legyen lehetőségük megfelelő pályát befutni.

Mik a további tervei, milyen témával/témákkal szeretne foglalkozni a jövőben?

Még sok tervem van, csak nem tudom mennyire lesz időm. Jelenleg egy tanulmányköteten dolgozom, amelyben a különböző helyeken orosz nyelven írt munkáimat gyűjtöm össze tematikusan elrendezve, és egy moszkvai kiadónál van lehetőség a megjelentetésére. Készült egy ukrán fordítás is, remélhetőleg az is meg

fog jelenni. Mindkettőt nagyon fontosnak gondolom ahhoz, hogy nemzetközileg – pontosabban Oroszországban, Ukrajnában is – jobban látható legyenek. Az a tapasztalatom ugyanis, hogy hiába jelenik meg valami angolul, elsősorban az orosz, illetve szláv nyelven írt munkákat – azon belül is a könyveket – olvassák és használják fel az orosz kollégák. Persze ez már nem új kutatás.

Újnak a készülőben lévő Ukrajna-történetet említeném, amiben elvállaltam a középkor végéig a történet megírását, amivel kapcsolatban komoly feladataim vannak, elsősorban a késő-középkort illetően. A *Kijevi Évkönyvnek* a PVL-hez¹⁰ hasonló fordítása is a terveim között van. Van egy régóta dédelgetett vágyam, az első nyugati szláv (pontosabban ócseh) nyelvű krónika, az ún. *Dalimil-krónika* magyarságképeinek elemzése, amihez már nagyon sok anyagot gyűjtöttem, de eddig mindig félretettem valami más kedvéért. Ha mindezt megcsinálom, az akkor is hosszú évek munkája lesz, ha már nem is tanítok olyan sokat. Meglátjuk, mit tudok megvalósítani mindebből.

Tisztelt Professzor Asszony, köszönöm az interjút!

¹⁰ *Régmúlt idők elbeszélése. A Kijevi Rusz első krónikája.* Budapest, 2015. (lásd az 1. lábjegyzetet)